

РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
ЗА РАХУНОК ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ
FINANCING THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S ECONOMY
THROUGH FOREIGN INVESTMENTS: PROBLEMS AND PROSPECTS

У статті розглянуто проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну в умовах воєнного часу. Визначено пріоритетні сфери діяльності для залучення інвестицій, що мають найбільший потенціал розвитку в майбутньому. Проаналізовано проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну. Проаналізовано заходи держави щодо покращення бізнес клімату в країні. Проаналізовано можливості страхування інвестиційних ризиків в умовах війни та надання гарантій іноземними фінансовими організаціями. Показано, що основою підвищення інвестиційної привабливості України на поточному етапі є факт її прийняття кандидатом у члени ЄС. Визначено, що основними завданнями у сфері залучення іноземних інвестицій є питання вдосконалення нормативно-правової бази та створення механізму страхування ризиків для іноземних інвесторів.

Ключові слова: фінансування, фінансові джерела економічного розвитку, прямі іноземні інвестиції, фінансова зовнішня допомога, страхування ризиків, військова економіка, сфери інвестування, державне регулювання.

The article examines the problems of attracting foreign investment to Ukraine in wartime conditions. It was shown that although the investment attractiveness of the domestic economy fell sharply during the war, its prospect of becoming a member of the European Union attracts foreign investors. Ukraine is a market with great investment opportunities. Taking into account the resource and human potential, after the war, Ukraine will be able to effectively master 70–100 billion dollars annually. The priority areas of activity for attracting investments, which have the greatest development potential in the future, have been determined: the defense-industrial complex, metallurgy and metalworking, energy, natural resources, agro-industrial complex, logistics and infrastructure, industrial production, woodworking and furniture production, pharmaceuticals, innovative technologies. The problems of attracting foreign investments to Ukraine are analyzed. State measures to improve the business climate in the country are analyzed. The possibilities of insurance of investment risks in the conditions of war and provision of guarantees by foreign financial organizations are analyzed. The investment guarantee program aimed at long-term mitigation of risks for investors, prevention or compensation of losses and facilitation of obtaining financing for the implementation of investment projects was analyzed. The program covers such risks as war, expropriation (nationalization), transfer risk and conversion risk, risk of breach of contract. It is shown that the basis of increasing investment attractiveness of Ukraine at the current stage is the fact of its acceptance as a candidate for EU membership. It was determined that the main tasks in the field of attracting foreign investments are the issue of improving the legal framework and creating a risk insurance mechanism for foreign investors. Successful implementation of FDI attraction policy requires constant cooperation between Ukraine and its European partners.

Key words: financing, financial sources of economic development, foreign direct investment, foreign financial aid, risk insurance, military economy, areas of investment, state regulation.

УДК 336.02

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct71-2>

Белінська Я.В.

д.е.н., професор,
професор кафедри міжнародних
економічних відносин,
Державний податковий університет

Коляда О.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних
економічних відносин,
Державний податковий університет

Belinska Yanina

State Tax University

Kolyada Olena

State Tax University

Постановка проблеми. Необхідною умовою функціонування і розвитку економічної системи є інвестиційна активність. Втрата майже третини вітчизняного промислового потенціалу під час воєнних дій означає, що таке традиційне для України джерело капіталовкладень, як внутрішні ресурси підприємств фактично не буде функціонувати найближчі п'ять років¹. Високі банківські процентні ставки обумовлені жорсткою політикою НБУ (Із 17.03.2023 року розмір облікової ставки НБУ залишиться на рівні 25% річних через широкомасштабну збройну агресію росії). В цих умовах прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є основною і наразі єдиною можливістю розвитку і післявоєнного відновлення української економіки. Це актуалізує

питання створення сприятливих умов для припливу ПІІ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням іноземного інвестування присвячені роботи провідних вітчизняних та іноземних вчених Гужва, І. [1], Шварц Д. [2], Мовчан, В., Рогофф, К. (K Rogoff) [3], Емерсон, М., (Emerson, M), Ахвледіані, Т. (Akhvlediani, T), Блокмен, С. (Blockman, S) [4], Городниченко, Ю., Сологуб, І., Ведер ди Маріо Б. (Weder di Mauro B.) [5] та багато інших. Разом з тим, дотепер точаться дискусії щодо вірогідності і можливості приходу ПІІ в Україну та шляхів вирішення найбільш гострої проблеми інвестицій поточного етапу – страхування воєнних ризиків.

¹ За даними Держслужби статистики, у 2021 році 69% всіх капітальних інвестицій в Україні були здійснені за рахунок власних коштів підприємств та організацій.

Постановка завдання. Завданням даної статі взято розгляд можливостей залучення ПІІ та бачення основних факторів, які покращать умови припливу іноземних інвестицій в Україні у період війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Низька частка ПІІ у структурі ВВП України протягом останніх років була порівняно незначною та коливалася в межах 3–5%, що підтверджує труднощі залучення фінансових ресурсів з-за кордону до національної економіки. Однією з перешкод до залучення Україною ПІІ до 2022 р. було російське вторгнення до Криму та Донбасу в 2014 р. Тим не менш, навіть до 2014 р. ПІІ не були високими. Особливо складна ситуація стала у період пандемії, коли у 2019 р. інвестиції в Україну суттєво впали, тоді як у всьому страх Європи – зросли. Для вирішення цієї проблеми розроблялося багато планів, проте вони досі не реалізовані.

Так, у програмі діяльності уряду О. Гончарука були плани залучити протягом п'яти років 50 млрд доларів, що мало б стимулювати зростання ВВП України на 40%. Прем'єр-міністр Д. Шмигаль запропонував реалізувати Національну економічну стратегію-2030. Вона передбачала, що ВВП на душу населення зросте не менш як до 10 тисяч дол. з близько 5 тисяч за підсумками 2021 р., а чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну з 2025 р. складатиме не менш як 15 млрд дол. на рік [2]. На виконання цього був ухвалений закон про так звані "інвестиційні нянь".

Але в період війни інвестиційна привабливість вітчизняної економіки різко впала, хоча після року війни, багато країн заявили про намір долучитися до повоєнної відбудови України, перед якою відкрилась перспектива стати членом Євросоюзу. Адже Україна – це ринок великих інвестиційних можливостей. Враховуючи ресурсний та людський потенціал, Україна після війни зможе щорічно ефективно освоювати 70–100 млрд дол. прямих іноземних інвестицій. Урядовий план відновлення України передбачає програму 750 млрд євро, які планується направити переважно на відновлення інфраструктури. Очікується, що перша фаза відновлення триватиме близько 3–9 місяців. Протягом цього періоду підприємства відновлять свою діяльність, створять робочі місця та вакансії, втрачені під час війни та повернуться до виробництва товарів та послуг мирного часу. Відновлення інфраструктури та капіталу займе більше часу – до 5–10 років.

У швейцарському Лугано міжнародна конференція з відновлення України визнала основним рамковим документом проект плану відновлення України. Реалізація цієї стратегії розрахована на 10 років та отримала схвальні оцінки та підтримку від міжнародних партнерів. Україна ставить перед мету: до 2032 року здійснити стрибок

від перехідної (транзитної) економіки до економіки, що розвивається. Прогнозні показники такого переходу суттєво відрізняються за роками [6], але для 2022–2023 рр. економічні та політичні прогнози розвитку української економіки невтішні.

Значних іноземних інвестицій в Україну під час війни чекати не варто, хоча можуть бути певні домовленості про інвестиції після Перемоги. Основною причиною такої ситуації є за високі ризики. Прецедентів таких війн, на такій великій території, такої тривалості не було з часів війни США та В'єтнаму (китайсько-в'єтнамська 1979 року скінчилася за півроку). Фактор війни в процесі інвестиційних рішень не передбачений. Відтак, немає бази порівняння, немає методів оцінки ані ризиків, ані ставки, яка має компенсувати ці ризики.

Наразі Україна отримує фінансову допомогу у вигляді грантів та позик від урядів інших країн та міжнародних організацій, яка спрямовується на підтримку економіки та соціальні виплати. Але важливим є відновлення саме приватних ПІІ, які мають стати поштовхом до економічного відновлення. Для приходу іноземних інвесторів в Україну вже зараз, потрібні кілька важливих передумов. По-перше, мають бути розроблені практичні інструменти захисту інвестицій – як-то страхування чи інвестиційні гарантії. Потрібні програми з чіткими критеріями та алгоритмами, хто і як може ними скористатися, на яких умовах. По-друге, необхідне належне інформування – як про такі програми, так і про умови для бізнесу в Україні.

Серед першочергових заходів, які мають усунути головні інвестиційні бар'єри в Україні, слід назвати наступні: боротьба з корупцією; реформатування правової, інформаційної бази та судової системи; створення банку інвестиційних проектів для зацікавленості іноземних інвесторів; підтримка розвитку малого бізнесу; розвиток інфраструктури держави, виробничих фондів та інноваційних технологій.

Щоб отримати прибуток, іноземні інвестори мають визначитися зі сферою вкладення коштів в Україну на поточному етапі. Для цього створено унікальну електронну платформу Advantage Ukraine, на якій зібрано понад 500 інвестпроектів та можливостей у десяти галузях економіки. Кожен потенційний інвестор, зареєструвавшись на платформі, отримає вичерпну інформацію про можливості інвестування, конкретні проекти та вигоди, які матимуть від інвестування в економіку України. Міжнародні інвестори виявляють інтерес до проектів, які пропонує Україна в рамках компанії Advantage Ukraine. Зокрема, йдеться про перспективу співпраці у галузях металургії, енергетики, сільського господарства, інвестиційно-фінансовому напрямі. Представники українського

уряду провели зустрічі із компаніями U.S. Steel, Honeywell, Halliburton, у черзі стратегічна комунікація з компаніями ExxonMobil, Chevron, Tesla.

На платформі Advantage Ukraine [7] визначено наступні десять сфер, які мають суттєвий інвестиційний потенціал.

Оборонно-промисловий комплекс (43 млрд дол. інвестиційного потенціалу). Це захист держави та гарантія нашої безпеки у майбутньому. розвиток Military-tech та оборонно-промислового комплексу посилять експортний потенціал країни.

Металургія та металообробка (26 млрд дол. інвестиційного потенціалу). Україна має досвід металургійних високотехнічних процесів та повний цикл виробництва титану та титановмісної продукції, може утримувати нішу на ринку заліза прямого оновлення та "зеленої" металургії.

Енергетика (177 млрд. дол. інвестиційного потенціалу). Україна може генерувати десятки, а можливо, і сотні гігават "зелених" електричних потужностей та мільйони тонн "зеленого" водню.

Природні ресурси (5,6 млрд. дол. інвестиційного потенціалу). Україна багата мінеральними ресурсами у високій концентрації та в безпосередній близькості одна від одної.

Агропромисловий комплекс (34 млрд. дол. інвестиційного потенціалу). Україну вважають "житницею Європи", але вона може бути ще й "продовольчим кошиком" світу.

Логістика та інфраструктура (123 млрд. доларів інвестиційного потенціалу). Географічне становище України робить її важливим транзитним коридором для торгівлі. Тому логістика є одним із найважливіших секторів економіки з розгалуженою мережею залізниць та автомобільних доріг, морськими та річковими портами, аеропортами.

Промислове виробництво (16 млрд доларів інвестиційного потенціалу). Україна має велику мережу машинобудівних підприємств, що виробляють турбіни та електрогенератори, залізничні вагони, гірське та сільськогосподарське обладнання, верстати, авіаційні двигуни, виробниче обладнання для легкої та харчової промисловості.

Деревообробка та меблеве виробництво (5 млрд. доларів інвестиційного потенціалу). Україна може стати меблевою фабрикою континенту, маючи ресурсну базу та логістику для доставки готових товарів.

Фармацевтика (19 млрд. дол. інвестиційного потенціалу).. Українські фармацевтичні компанії відповідають міжнародним стандартам, більшість виробничих потужностей частково відновлено відповідно до GMP.

Інноваційні технології (11 млрд. доларів. інвестиційного потенціалу). Україна однією з перших перетворила більшість особистих офіційних та державних документів на діджитал-рішення. Україна посідає 4-те місце у світі за обсягом

фінансових операцій за допомогою мобільних пристроїв. Але четверта у світі за кількістю користувачів криптовалюти.

У регіональному аспекті серед пріоритетних напрямів іноземних інвестицій в Україну можна виділити:

– Західний регіон (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Тернопільська, Волинська області), де широкі можливості використання місцевих природних ресурсів – сірки, калію та солі, вугілля, нафти та природного газу, а також розвиток туристичної мережі, що допоможе ефективно створювати оздоровчі комплекси.

– Донецько-Придніпровський регіон (Донецька, Луганська, Запорізька, Дніпропетровська області), де необхідно інвестувати у трансформацію гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості та технологічних перетворень; енергійно сприяти розвитку низькоенергоспоживаючих галузей, як точно машинобудування, автомобілів, літаків.

– Південний регіон (Одеська, Миколаївська, Херсонська області), де найбільш прибутковими є реконструкція та технологічне перетворення портових споруд, розвиток обладнання харчової та консервної промисловості, розширення мережі санаторно-курортних та туристичних комплексів.

Таким чином, привабливих напрямів для інвестування в Україні вистачає, а Урядом України ведеться постійна робота у напрямі лібералізації бізнес середовища. Ще на початку періоду воєнних дій скасовано вимоги щодо отримання ліцензій та дозволів на більшість видів діяльності.

Постановою № 314 від 18 березня 2022 року [8] КМУ запровадив декларативний принцип набуття права на провадження господарської діяльності без необхідності отримання документів дозвільного характеру, ліцензій тощо. Тобто у період воєнного стану перед початком діяльності підприємцю достатньо подати декларацію встановленої форми до Мінекономіки, а у випадках здійснення охоронної діяльності – до МВС.

Були внесені зміни в оподаткуванні суб'єктів господарювання. Закон про зміни до Податкового кодексу передбачає введення нового тимчасового механізму оподаткування суб'єктів господарювання, що добровільно можуть перейти на неї [9]. Зокрема, підприємства з обсягом доходу до 10 мільярдів гривень мають право стати платниками єдиного податку 3-ї групи, дана система передбачає: ставку податку 2% від доходу (замість 18% податку на прибуток); ПДВ (20%) з операцій на території України не застосовується; відсутнє обмеження кількості працівників.

Були скасовані податкові перевірки на час дії воєнного стану за винятком фактичних перевірок, зокрема щодо можливості сплати картками. Така позиція цілком корелюється з позицією НБУ про необхідність проведення безготівкових операцій у

нинішніх умовах для підтримки економіки України. Пеня за порушення податкового законодавства внаслідок введення воєнного чи надзвичайного стану не нараховується, а нарахована пеня підлягає анулюванню.

Відповідно до Постанови КМУ №303 від 13 березня 2022 року [10] на час дії воєнного стану припиняється проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) та державного ринкового контролю. В той же час, виключенням є здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) щодо запобігання неконтрольованого зростання цін на товари, що мають істотну соціальну значущість.

Відбулися послаблення у сфері податкової звітності та сплати податків. Платники податків мають право подати податкову та іншу звітність протягом 90 календарних днів після скасування правового режиму воєнного стану, а отже відповідальність за несвоєчасне подання звітності під час воєнного стану та 90 днів після його припинення також не застосовується. Також на час дії правового режиму воєнного стану не будуть застосовуватися фінансові санкції за порушення пов'язані з використанням реєстраторів розрахункових операцій (РРО).

Спрощення вимог до маркування харчової продукції. Постановою КМУ № 234 від 9 березня 2022 року [11], операторам ринку харчових продуктів та кормів, які не в змозі виконати вимоги щодо інформації про імпортовані харчові продукти можуть здійснювати реалізацію продукції з інформацією викладеною іноземною мовою. При цьому, партії зазначених харчових продуктів та кормів повинні супроводжуватись інформацією про харчові продукти викладених державною мовою. Дозволяється імпорт та реалізація тютюнових виробів за визначеними кодами з маркуванням, відповідно до вимог країни члена ЄС – виробника такої продукції без додержання вимог до маркування за українським законодавством. Їх обіг можливий протягом трьох місяців після припинення воєнного стану.

Ці заходи дозволили підтримати вітчизняних товаровиробників у складний період. При цьому продовжилася робота над розробкою інструментів страхування ризиків. Ще 16 вересня 2022 року Мінекономіки спільно з Багатостороннім агентством із гарантування інвестицій (MIGA), що належить до групи Світового банку², запустили механізм страхування інвестицій під час війни. В рамках цього механізму інвестори можуть застрахувати до 90% ризиків та відшкодувати свої потенційні збитки. Планується мобілізувати під цей проєкт до \$1 млрд. Наразі запущено пілотний проєкт на суму \$30 млн [12].

У Верховній Раді зареєстрований проєкт Закону № 9015 [13] щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків. Документ дозволяє Експортно-кредитному агентству (ЕКА) здійснювати страхування інвестицій українських підприємств від ризиків, які можуть бути спричинені збройною агресією, бойовими діями та/або тероризмом.

Загалом страхування інвестицій від воєнних ризиків доступне в багатьох країнах світу: у Великобританії, Японії, Німеччині, Франції, Канаді, Австралії, Ізраїлі тощо. Наприклад, в Ізраїлі з 1947 р. функціонує програма Terrorism risk insurance programme, що підтримується урядом і призначена для надання страхового покриття збитків, понесених підприємствами та домогосподарствами внаслідок тероризму [1].

Також американська Міжнародна фінансова корпорація розвитку (DFC) оголосила про готовність мобілізувати понад 1 млрд дол для підтримки економіки України. Крім прямого кредитування, йдеться також про покриття кредитних та військових ризиків. Федеральне міністерство економіки та клімату Німеччини ініціювало програму інвестиційних гарантій для німецьких компаній в Україні. Програма гарантування інвестицій спрямована на довгострокове пом'якшення ризиків для німецьких інвесторів, запобігання або компенсацію втрат та полегшення отримання фінансування для реалізації інвестиційних проєктів. Програма покриває такі ризики, як війна, експропріація (націоналізація), трансферний ризик і ризик конвертації, ризик порушення договору. Для участі в програмі необхідно внести одноразовий платіж (відсутній для інвестицій до 5 млн євро та 0,5% для інвестицій понад 5 млн євро) та робити щорічні внески, які нараховуються від суми покриття. Гарантії застосовуються до нових проєктів й інвестицій, але в деяких випадках можуть покривати нещодавно вкладені кошти. Реалізацію програми інвестиційних гарантій федеральний уряд доручив міжнародній аудиторській компанії PwC. Також планується тісна співпраця між PwC та інвестиційною ініціативою Advantage Ukraine.

Ірландський Kingspan планує інвестувати 200 млн євро в будівництво технологічного хабу будівельних матеріалів в Україні протягом наступних 5 років, який створить більше 600 робочих місць. Швейцарська Nestle інвестує 43 млн дол. у новий виробничий майданчик на заході України, який забезпечить додаткові робочі місця для 1500 людей. Німецький Bayer інвестує близько 35 млн євро в розширення виробництва на насінневу заводі у Житомирській області. [12]

Висновки з проведеного дослідження. На поточному етапі для залучення ПІІ Україна має

² MIGA підтримує інвестиції в інфраструктуру, енергетику, телекомунікації та виробництво. Станом на 2021 рік її загальний страховий портфель складав приблизно \$12,3 млрд у понад 160 країнах.

спиратися статус кандидата до ЄС і використовувати вимоги європейської інтеграції для формування всіх змін у своїй політиці, включно з тими, що стосуються відбудови. Перспектива членства в ЄС може допомогти зорієнтуватися в процесі реформ і пом'якшити пов'язані з ним потенційні внутрішні конфлікти, як це було з країнами-кандидатами. Україна може розробити проект відбудови, який враховує норми ЄС, пов'язані із захистом навколишнього середовища, енергоефективністю та будівництвом – необхідними умовами розблокування коштів допомоги ЄС. Правильний та своєчасний вибір пріоритетних напрямків зможе слугувати основою для отримання прибутків іноземними інвесторами та розвитку інвестиційної привабливості України. Це призведе не лише до національного розвитку, а й до просування України все вище за світовими рейтингами, що дозволить розвивати успішний бізнес іноземним інвесторам. Успішна реалізація політики залучення ПІІ вимагає постійного залучення та активної участі України та її європейських партнерів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гужва І. Як убезпечити інвестиції під час війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/23/697382>.
2. Шварц Д. Вийти з туману війни: як Україна зможе залучити іноземні інвестиції у 2023 році. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyti-z-tumanu-viyni-yak-ukrajina-zmozhe-zaluchati-inozemni-investitsiji-u-2023-roci-12084243.html>.
3. Movchan, V and Rogoff K. "International Trade and Foreign Direct Investment", in Y Gorodnichenko, I Sologoub and B Weder di Mauro (eds), *Rebuilding Ukraine: Principle and Policies*, CEPR Press, 2022. P. 119–165.
4. Emerson M, Movchan V., Akhvlediani T., Blockmans S. and G Van der Loo. *Deepening EU-Ukrainian relations: Updating and upgrading in the shadow of COVID-19, CEPS and IER*. 2021
5. Gorodnichenko, Y, I Sologoub and B Weder di Mauro. *Rebuilding Ukraine: Principles and Policies*, CEPR Press. 2022.
6. Інвестиції в Україну та відновлення економіки. Офіційний сайт МЕ. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki>.
7. Advantage Ukraine Офіційний сайт URL: <https://advantageukraine.com>.
8. ПОСТАНОВА від 18 березня 2022 р. № 314. Київ. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text>.
9. ЗАКОН УКРАЇНИ Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткової підтримки вітчизняної промисловості та бізнесу, удосконалення механізму реєстрації податкових накладних та впровадження добровільного аудиту з питань оподаткування взамін окремих податкових перевірок під час воєнного стану. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/J108583A>.
10. ПОСТАНОВА від 13 березня 2022 р. № 303. Київ. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>.
11. ПОСТАНОВА від 9 березня 2022 р. № 234. Київ. Про заходи щодо забезпечення в умовах воєнного стану безперебійного постачання імпортованих харчових продуктів і кормів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2022-%D0%BF#Text>.
12. Чи слід очікувати інвестиції в Україну під час війни URL: <https://inventure.com.ua/uk/news/ukraine/chi-slid-ochikuvati-investitsiyi-v-ukrayinu-pid-chas-vijni>.
13. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності" щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41349>.

REFERENCES:

1. Huzhva I. (2023) *Yak ubezpechyty investyt-sii pid chas viiny* [How to secure investments during the war]. *Ekonomichna pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/23/697382>.
2. Shvarts D. (2023) *Vyity z tumanu viiny: yak Ukraina zmozhe zaluchaty inozemni investyt-sii u 2023 rotsi* [Getting out of the fog of war: how Ukraine will be able to attract foreign investments in 2023]. Available at: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyti-z-tumanu-viyni-yak-ukrajina-zmozhe-zaluchati-inozemni-investitsiji-u-2023-roci-12084243.html>.
3. Movchan, V and K Rogoff (2022) *International Trade and Foreign Direct Investment. Rebuilding Ukraine: Principle and Policies*, CEPR Press, 119–165.
4. Emerson M, V Movchan, T Akhvlediani, S Blockmans and G Van der Loo (2021), *Deepening EU-Ukrainian relations: Updating and upgrading in the shadow of COVID-19, CEPS and IER*.
5. Gorodnichenko, Y, I Sologoub and B Weder di Mauro (2022), *Rebuilding Ukraine: Principles and Policies*, CEPR Press.
6. *Investyt-sii v Ukrainu ta vidnovlennia ekonomiky*. Ofitsiyni sait ME. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki>.
7. Advantage Ukraine. Available at: <https://advantageukraine.com>.
8. *POSTANOVA vid 18 bereznia 2022 r. № 314*. Kyiv. *Deiaki pytannia zabezpechennia provadzhennia hospodarskoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu* [RESOLUTION dated March 18, 2022 No. 314 Kyiv. Some issues of ensuring the conduct of economic activity under martial law]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text>.
9. *ZAKON UKRAINY Pro vnesennia zmin do Podatkovo-ho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dodatkovoi pidtrymky vitchyz-*

nianoi promyslovosti ta biznesu, udoskonalennia mekhanizmu reiestratsii podatkovykh nakladnykh ta vprovadzhennia dobrovilnoho audytu z pytan opodatkovannia vzamin okremykh podatkovykh perevirok pid chas voiennoho stanu [THE LAW OF UKRAINE Amending the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding additional support for domestic industry and business, improving the mechanism for registering tax invoices and introducing a voluntary tax audit instead of separate tax audits during martial law]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JI08583A>.

10. POSTANOVA vid 13 bereznia 2022 r. № 303. Kyiv. Pro prypynennia zakhodiv derzhavnoho nahliadu (kontroliu) i derzhavnoho rynkovoho nahliadu v umovakh voiennoho stanu [RESOLUTION dated March 13, 2022 No. 303 Kyiv On the termination of measures of state supervision (control) and state market supervision under martial law. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>.

11. POSTANOVA vid 9 bereznia 2022 r. № 234. Kyiv. Pro zakhody shchodo zabezpechennia v umovakh

voiennoho stanu bezperebiinoho postachannia importovanykh kharchovykh produktiv i kormiv [RESOLUTION dated March 9, 2022 No. 234 Kyiv On measures to ensure the uninterrupted supply of imported food products and fodder under martial law conditions]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2022-%D0%BF#Text>.

12. Chy slid ochikuvaty investytsii v Ukrainu pid chas viiny [Should we expect investment in Ukraine during the war]. Available at: <https://inventure.com.ua/uk/news/ukraine/chi-slid-ochikuvati-investiciyi-v-ukrayinu-pid-chas-vijni>.

13. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro finansovi mekhanizmy stymuliuвання eksportnoi diialnosti" shchodo strakhuvannia investytsii v Ukraini vid voiennykh ryzykiv [Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine "On Financial Mechanisms for Stimulating Export Activities" regarding the insurance of investments in Ukraine against war risks]. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41349>.